

NÉPMŰVÉSZEK TANÁCSKOZÁSA ALSÓCSERNÁTONBAN

A Budapesten működő Magyar Művelődési Intézet - 1992-ben (újja)született alapító okiratának megfelelően - közösségfejlesztő, amatőr művészeti tevékenységeket segítő, a közművelődést szolgáló munkáját igyekszik kiterjeszteni, pontosabban fogalmazva hozzáférhetővé tenni a határokon túl működő magyar kulturális közösségek számára is. Ennek a szándéknak a jegyében került sor 1997. október 17-19-én a Kovászna megyei Alsócsernátonban, a Bod Péter Művelődési Egyesület székhelyén, egy olyan szakmai tanácskozásra, amit a Magyar Művelődési Intézet és a Romániai Magyar Népművészek Szövetsége rendezett, és ahol képviseltette magát a magyarországi Népművészeti Egyesületek Szövetsége, valamint a romániai Kriza János Néprajzi Társaság is.

A rendezvény célja egyrészt az volt, hogy az Erdélyben élő népművészek megismerkedjenek a Magyarországon, különösen pedig a Magyar Művelődési Intézetben (és jogelődeiben), valamint a Népi Iparművészeti Tanácsban az élő népművészet színvonalának megőrzése érdekében folyó munkával, az elmúlt évtizedek során e téren elért eredményekkel, az Intézet tanfolyamain, szaktáborokban történő képzési, továbbképzési tevékenységgel, s általában a Magyarországon immár több évtizede kibontakozott népművészeti mozgalommal. Fontosnak gondoltuk ezt annak érdekében, hogy módszertani tájékoztatást nyújthassunk számukra, s mint a hagyományos népi kultúra őrzésének egyik lehetőségével, megismertessük őket az általunk járt úttal. A tanácskozás másik célja pedig az volt, hogy a népművészeti mozgalom néhány magyarországi szakembere megismerkedjék a Romániai Magyar Népművészeti Szövetség munkájával, s kapcsolatokat alakíthasson ki annak tagjaival.

A tanácskozáson több mint 80 személy vett részt Erdély különböző vidékeiről, túlnyomó részben a Székelyföldről. Szinte csak mutatóban volt jelen néhány dél-erdélyi, kalotaszegi, partiumi népművész, és teljesen hiányoztak a moldvai csángómagyarok képviselői. A résztvevők elsősorban fafaragók, kisebb részben textiles népművészek (szövők és hímzők) voltak, viszonylag kevés fazekas, gyékény- és szalmafonó, népviselet- és gyermekjáték-készítő jött el erre a találkozóra.

Az első napon a Romániai Magyar Népművészek Szövetségének elnöke, Tankó Albert számolt be a szervezet munkájáról. Megtekintettük az alkotók által hozott anyagból rögtönzött kiállítást, amely egyben jó alkalom volt arra, hogy a népművészek szóban is bemutatkozhassanak, majd a Szövetség különböző szakmai területeinek felelősei számoltak be munkájukról. A második napon a Magyar Művelődési Intézet munkatársai (Barsi Hajna, Beszprémy Katalin, Borbély Jolán) ismertették a népművészeti mozgalom magyarországi helyzetét, a népművészet továbbéltetésének módszertani területén kialakult elveket és az alkalmazott megoldásokat. Videófilmekkel illusztrálva mutatták be, hogy a különféle kézműves táborokban milyen munka folyik, s levetítették a magyarországi tárgyaló népművészek három esztendőnként megrendezett nagy, szakmai seregszemléjét, az Élő népművészet című kiállítás anyagát. Ezt követően Bandi Dezső, a Romániai Magyar Népművészek Szövetségének tiszteletbeli elnöke vázolta azokat az elveket, amelyeket az elmúlt évtizedek során igyekezett megvalósítani az er-

délyi népművészeti munkában, s azokat a megoldásokat, amelyeket - főként az ő útmutatása alapján - a romániai magyar népművészek követnek. Már itt nyilvánvalóvá vált, hogy a Magyarországon kialakult szemlélet és megvalósult gyakorlat több ponton eltér a Bandi Dezső által kijelölt és a romániai magyar népművészek egy része által járt úttól.

Az összejövetel harmadik napján felkeresték néhány háromszéki fafaragó műhelyét, majd Zabolára látogattak a tanácskozás résztvevői. Itt találkoztak Pozsony Ferencsel, a Kriza János Néprajzi Társaság elnökével, megtekintették a zabolai néprajzi-helytörténeti gyűjteményt és megbeszéltek a két romániai egyesület együttműködésének lehetőségeit. Megállapodtak abban, hogy a Magyar Művelődési Intézet és a magyarországi Népművészeti Egyesületek Szövetsége szakmai közreműködésével 1998. tavaszán tanácskozást szerveznek a romániai magyar tárgyaló népművészeti tevékenység, különösen pedig a díszítőművészet helyzetéről.

A négy szervezet/ítézmény hatékony összefogására igen nagy szükség van. A három napos, alsócsernátoni tanácskozás ugyanis egyértelműen megmutatta, hogy az erdélyi magyar népművészeti mozgalomra többféle veszedelem leselkedik: egyfelől a magárahagyottság és a magáraultság, másfelől pedig annak a veszélye, hogy nehéz, járhatatlan utakra téved.

Bartók Béla annakidején világosan és máig érvényesen megfogalmazta, miként lehet a népművészetet továbbéltetni, „továbbfejlesztetni”. Három fokozatot különböztetett meg, mintegy három utat jelölt meg. Legszebb darabjait, motívumait, dallamait, táncleéseit stb. tökéletesen megismerve, eredetiségben másolva, tökéletességit minden ízében megőrizve reprodukálni, továbbéltetni: továbbhímezni, továbbfaragni, továbbénekelni stb. Ehhez megfelelő ügyességen és művészi tehetségen kívül a népművészet adott területének alapos ismerete és az ahhoz közelítés alázata szükséges.

Második fokozatnak tekinthető, amikor a művész a népi kultúra valamely ágát úgy műveli, hogy annak elemeit továbbfejleszti, motívumait, dallamait más szerkezeti változatban, saját tudását és lelkeségét is beleadva azt újjáépíti, miközben szigorúan ragaszkodik a népművészet kompozíciós szabályaihoz, s arra törekszik, hogy azzal azonos színvonalú művészi produktumot hozzon létre. Talán ez a második út a legnehezebb, a legveszélyesebb. Itt éri, érheti az alkotót a legnagyobb kísértés olyanformán, hogy csak a felszínes dolgokat veszi át, kiragadja a kompozíciókat öntörvényű világukból, az egyik anyagtípus törvényszerűségei által létrehozott motívumokat önkényesen, ötleyszerűen alkalmazza más anyagokra, ami rendszerint giccses eredményez.

A népművészet (népzene, néptánc stb.) elemeit, hangulatát, színhatását, kompozíciós rendjét stb. felhasználva, abból építkezve, saját tudásából és tehetségéből újat alkotva teremt önálló művészi produkciót. Ami - szerencsés esetben - olyan tökéletes, mint egy népművészeti alkotás, Bartók szavaival szólva, „ugyanaz a levegő árad belőle, mint a népi alkotásból.”

Ez a Bartóki modell három lehetséges útja. Nem egy irányba vezető, nem azonos emberi és művészi képességeket feltételező és igénylő utak. De mindhárom járható, s

mindhárom azt a célt szolgálja, hogy a népművészet a létrehozó és teremtő közösségek felbomlása után is szerves része maradjon nemzeti kultúránknak.

A csernátoni tanácskozás annak a veszélyét vetítette elé, hogy Erdélyben a vázolt három út közül a másodikat erőltetve, a harmadikkal kecsesítve; az elsőt pedig többé-kevésbé lenézve, szépségeit és lehetőségeit elhallgatva, vakvágányra fut a népművészeti mozgalom. Hiszen teljesen egyértelmű, hogy azokat, akik kiváló eredményeket érhet(né)nek el a népi szövés, kerámia, faragás, tánc, népdal stb. tökéletességre törekvő, színvonalas másolásával; a népművészet belső törvényei szerinti továbbfejlesztésével, vétek akár csak biztatni is arra, hogy egészen más fajta képességet és tehetséget igénylő, önálló alkotással próbálkozzanak. Veszedelemes dolog arra csábítani őket, hogy a hagyomány édenkertjét elhagyva, orcájuk ve-rejtekével, a maguk ilyen-olyan képességével alkossanak, ami-ben pedig csak igen kis valószínűséggel hozhatnak létre tökéle-test. Veszélyes lehet, ha olyan útra tévednek, amin aligha jut-hatnak olyan messzire, mintha a Bartóki modell első, esetleg a második változatát választják. Olyan veszélyekkel jár ez, mint-ha Kodály nem népdaléneklésre, esetleg a népdalok színvona-las feldolgozására, belőlük kórusművek írására biztatta volna tanítványait, hanem Hány János-féle daljátékok, Galántai tán-cokhoz hasonló szimfonikus alkotások komponálására sarkallta volna őket. Bartók is úgy fogalmazta meg budapesti előadá-sában az általa vázolt lehetőségeket, hogy csak azok képesek a népzene - és a népművészet - mai felhasználásának harmadik útján járni, akik szemükben, kezükben, agyukban tökéletesen ismerik a hagyományt, akik az első két utat már végigjárták. A csernátoni tanácskozás azt jelezte, hogy a legnehezebb, s ezért a legveszélyesebb úton tolong az erdélyi népművészek számot-tevő része, ugyanakkor a bartóki modell első két változata, a népművészet megőrzésének klasszikus, és Magyarországon jól bevált, szélesebb rétegek számára hozzáférhetőbb útjai iránt jó-val kisebb az érdeklődés.

Nyilvánvaló, hogy az elmúlt évtizedek ottani politikai, emberi adottságai között eddig kialakult szemléletet, s az annak nyomán létrejött állapotokat Magyarországról semmi esetre sem lehet, s nem is volna célszerű művi úton megváltoztatni. De minél több olyan alkalmat kell teremtenünk, ahol a romániai magyar népművészek megismerkedhetnek a Magyarorszá-gon - Kodály Zoltán, Martin György, Muharai Elemér és mások munkája és iránymutatása alapján - kidolgozott lehetőségekkel, és segítséget kell nyújtanunk azok számára, akik a népművészet továbbélésének ezt az útját választják. Meggyőződésünk, hogy elsősorban az ily módon, a maga teljességében és értékes-ségében megőrzött népi kultúra tudja betölteni a nemzeti iden-titás őrzésében lehetséges szerepét.

Nagyon fontos tehát, hogy a Kriza János Néprajzi Társa-ság jövő tavaszi vándorgyűlésén a népi díszítőművészet témáját a Romániai Magyar Népművészek Szövetségével közösen kí-vánja megtárgyalni. Örülünk annak, hogy e témában igényt tartanak a Magyar Művelődési Intézet és a Népművészeti Egyesületek Szövetségének segítségére is.

Az RMDSZ és a Scripta Kiadó közös vállalkozásaként megjelent a ROMÁNIAI MAGYAR KI KICSODA - 1997. című, mintegy 6000 címszót tartalmazó, az erdélyi közélet, civil társadalom személyiségeit és a kultúra művelőit bemutató, a hazai művelődéstörténetben egyedül kötet. A lexikon - A4-es formátumú, fóliázott polikróm kartonborítóban, 790 oldalon - többszáz romániai magyar intézmény - alapítványok, egyházi intézmények, ifjúsági szervezetek, kiadók, szerkesztőségek, könyvtárak, közművelődési-társadalmi egyesületek, társaságok, múzeumok, emlékházak, oktatási intézmények, politikai szer-vezetek, szakmai szövetségek, valamint színházak - adatait tar-talmazza. Mindez kiegészül nyolc mutatóval, amelyek születési adatok, lakhely és szakterület szerint csoportosítják a könyv sz-ereplőit. A romániai magyar kultúra jeles személyiségei - ADONYI NAGY MÁRIA, CSEKE PÉTER, DAVID GYULA, HORVÁTH ANDOR, KÁNTOR LAJOS, SZABÓ ZSOLT - alkotta szerkesztőbizottság irányítása alatt, közel ötven munkatárs közreműködésével készült könyv, óriási munka és anyagi ráfordítás révén valósulhatott meg. A könyv nélkülözhetetlen adattár mindazok számára, akik az erdélyi magyarság iránt érdeklődnek, akik kapcsolatokat keresnek a határon túl élő magyar személyiségekkel vagy intézményekkel, szervezetekkel, hiszen több ezer címet, telefonszámot tartalmaz.

A könyvkereskedelemben 4800 forintos áron kapható lexikont a megrendelőknek 2800 forintért postázzák. A ROMÁNIAI MAGYAR KI KICSODA postai úton történő magyarországi terjesztését a Scripta Kiadó megbízása alapján a budapesti STUDIO KIDS KFT bonyolítja. Megrendelhető: Studio Kids Kft címén/fax számán (H-1155 Budapest, Dembinszky u. 1. Tel/fax: 307-6201). Átutalható vagy csekken befizethető a megrendelt példány(ok) ellenértéke (példányszá-monként 2800 Ft.) a Studio Kids Kft bankszámlájára: 10103173-18222023-00000000. Az összeg tartalmazza a postaköltséget is.

Venczel József halálának 25. évfordulója alkalmából a Magyar Szociológiai Társaság Faluszociológiai szakosztálya, a Magyar Tudományos Akadémia Politikai Tudományok Intézete, a Gödöllői Agrártudományi Egyetem, a Szent László Akadémia és az Etnoprojekt Bt. 1997. Szeptember 22-23-án tudományos tanácskozást tartott A vidék társadalma és gaz-dasága a Kárpát medencében címmel.

Magyar jövőkép-nemzeti műveltség: Tanuló társadalom című regionális konferenciáját 1997. december 4-én Győrben tartotta meg a Győr-Moson-Sopron megyei Népfőiskolai Területi Titkárság, a Magyar Népfőiskolai Társaság és a TIT Szövetségi Iroda. A tanácskozáson nyilvánosság bevonásával vitatták meg a Művelődés Hete - Felnőtt Tanulók Hete című, Európa több országában már bevált rendezvénysorozat magyarországi megvalósításának, meghonosításának elképze-léseit, javaslatait.